

04

“ผ้า” สื่อกลางระหว่างความเชื่อกับพิธีกรรม :
กรณีศึกษา ผ้านาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

“Textiles” as the Mediums of Belief and Ritual :
A Case Study of Na Meun Sri Textiles, Na Yong District,
Trang Province

ชนกมลย์ คงยก*

Chanakamol Kongyok

* นักวิชาการระดับบัณฑิตศึกษา สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

บทคัดย่อ

ผ้าและเครื่องถักทอ นับเป็นของใช้ที่แสดงถึงความคิดริเริ่มและการสร้างสรรค์ของมนุษย์ โดยเฉพาะผ้าทอพื้นเมืองที่แต่ละถิ่นแต่ละภาคมีรูปแบบของสีลวดลาย และกรรมวิธีการผลิตที่แตกต่างกันไป แม้ว่าจะผลิตขึ้นจากวัตถุดิบประเภทเดียวกันคือไหมหรือฝ้าย การทอผ้าจึงนับว่าเป็นงานหัตถศิลป์ที่น่าสนใจแขนงหนึ่ง นอกจากหลักฐานการพบชิ้นส่วนของผ้าในสถานที่ต่างๆ ของประเทศไทยจะเป็นสิ่งที่ช่วยยืนยันถึงการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนแล้ว ฝ้ายยังช่วยสะท้อนถึงความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจของกลุ่มคนในชุมชนนั้นได้อีกด้วย

จากการศึกษาค้นคว้าในเบื้องต้นพบว่า มีผ้าภาคใต้ที่น่าสนใจหลายชิ้น ได้แก่ ผ้าทอราชวັตร จังหวัดสงขลา, ผ้านาหมื่นศรี จังหวัดตรัง, ฝ้ายกเมืองนคร จังหวัดนครศรีธรรมราช, ผ้าพุมเรียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และผ้าจวนตานี จังหวัดปัตตานี ซึ่งการศึกษาที่ผ่านมาเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการให้ความหมายของลวดลายผ้า การประดับตกแต่งร่างกาย และการแสดงออกถึงสถานะทางสังคม หากแต่ยังขาดในประเด็นเชิงบทบาทหน้าที่ของผ้าในบริบทพิธีกรรมท้องถิ่น ความสนใจเรื่องผ้าและเครื่องถักทอของผู้วิจัยในครั้งนี้ได้ศึกษาผ้านาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ซึ่งผู้วิจัยพบว่าเป็นผ้าที่มีความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและมีความสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ประเด็นการศึกษาจึงให้ความสำคัญกับผ้าในฐานะเป็น “สื่อกลาง” เชื่อมโยงระหว่างโลกเบื้องหน้า โลกแห่งความศักดิ์สิทธิ์ หรือโลกแห่งจิตวิญญาณ เข้ากับโลกแห่งความเป็นจริงของผู้คน สังคม ประเพณี และวัฒนธรรม ผ่านการประกอบพิธีกรรมท้องถิ่น

คำสำคัญ: ผ้า, เครื่องถักทอ, พิธีกรรมท้องถิ่น

A b s t r a c t

Clothes and textiles are materials which reflect human originality and creativity, especially domestic fabrics representing unique patterns, colors, and the production methods of each region. This is despite the same materials being used in the production of the fabric, which are either silk threads or cotton. Fabric weaving can, then, be regarded as one of the interesting aspects of the craftsmanship.

The discovery of pieces of textiles in various regions of Thailand can indicate the changes and movements of various cultures and groups of people as well as reflecting the social, cultural, political, and economic relationships between those people.

The initial research found that there are many interesting pieces of Southern textiles, which are Ratchawat fabric from Songkhla Province, Nakhon brocade from Nakhon Sri Thammarat, Pumriang fabric from Suratthani, and Juantani fabric from Pattani. While the previous research has covered the definition of the textile patterns, the decoration of the fabric on the body, and the representation of social status through clothes, there still needs to be more exploration of the issue of the roles of textiles in the context of local rituals.

The author's interest in textiles and weaving has inspired the research of Na Meun Sri fabric from Nayong District, Trang Province. This type of textile has a connection to the rituals and the local people. The research focuses on the role of textiles as the "medium" connecting the world to the afterlife, the world to the holy, the world of the spirits to the world of earthly people, society, traditions, and culture through local ritual performance.

Keywords: Textiles, Fabrics weaving, Local ritual

บทนำ

ผ้าได้เข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ตลอดจนถึงบทบาทในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยผ้ามีความสำคัญหลัก 3 ประการ ได้แก่ ประการแรกเพื่อสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานของการดำรงชีวิต เพราะผ้าหรือเครื่องนุ่งห่มเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีต้องใช้ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ประการที่สองเป็นเครื่องแสดงถึงสถานะทางสังคม กล่าวคือ การแต่งกายเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดถึงฐานะของผู้คนในสังคม โดยทั่วไปชาวบ้านจะใช้ผ้าฝ้ายเพราะมีขั้นตอนและกรรมวิธีในการผลิตตั้งแต่การปลูกฝ้ายจนกระทั่งทอเป็นผืนไม่สลับซับซ้อน ส่วนเจ้านายและชนชั้นสูงจะแต่งกายด้วยผ้าไหมมีการทอที่มีสีสัน ลวดลายสวยงาม และการทอให้มีลวดลายวิจิตรบรรจงนั้นต้องอาศัยช่างทอที่มีทักษะและความชำนาญในการทอผ้าเป็นพิเศษ ประการสุดท้ายเพื่อแสดงถึงการแบ่งหน้าที่ระหว่างหญิงและชาย ชาวชนบทโดยส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมมาตั้งแต่โบราณ ในยามว่างผู้หญิงก็มักจะทอผ้า ผู้ชายก็จะจัดหาและเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำไร่ทำนาและในครัวเรือน ดังคำกล่าวที่ว่า “เมื่อเสร็จหน้านานา ผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายตีเหล็ก” (วรรณาวุฒชะกุล และยุรรัตน์ พันธุ์ยุรา 2537: 18-22) การทอผ้าจึงแสดงให้เห็นถึงความเป็นหญิงอย่างเด่นชัด เพราะการทอผ้าต้องใช้ความขยัน ความอดทน

ความพยายาม ความประณีต และความละเอียดอ่อนในทุกกระบวนการทอดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้นว่าผ้ามีความสำคัญต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานของการดำรงชีวิต การกระทำพิธีกรรมใดๆ ของคนไทยสมัยก่อนแม้กระทั่งปัจจุบันก็จะต้องมีผ้าเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยใช้ผ้าประกอบพิธีกรรมตั้งแต่เกิดไปจนกระทั่งตาย ผ้าจึงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวไทย กล่าวคือ “พิธีเกิด” ผู้เป็นแม่จะต้องเตรียมทอผ้าไว้สำหรับเป็นผ้าอ้อม ผ้าห่มเมื่อเด็กคลอดออกมา และเมื่อถึงช่วงชีวิตที่เหมาะสมในวัยหนุ่ม ลูกผู้ชายไทยส่วนใหญ่ก็เข้าสู่ “พิธีบวช” เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมพุทธศาสนา คนไทยจึงถือว่าการบวชจะได้บุญกุศลมาก เป็นโอกาสที่ลูกชายจะตอบแทนพระคุณบิดามารดา โดยมีความเชื่อกันว่า “ลูกชายที่บวชเรียนสามารถช่วยให้บิดามารดาได้เกาะชายผ้าเหลืองขึ้นสวรรค์” นอกจากนี้ผ้ายังมีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีบวช เริ่มตั้งแต่ผ้าที่ใช้ในการแต่งตัวนาค รวมไปถึงผ้าที่ใช้ในพิธี อันได้แก่ ผ้าสบง ผ้าอังสะ และผ้าจีวร อีกด้วย

จากนั้นผู้ชายที่บวชเรียนแล้วก็จะเข้าสู่ “พิธีแต่งงาน” เป็นลำดับต่อมา เพราะเชื่อว่าเป็นผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมบ่มนิสัยที่ดีงาม ได้รับการขัดเกลาอารมณ์และความคิดให้สุ่มรอบคอบ มีแนวทางในการครองตนและสามารถเป็นผู้นำของครอบครัว อีกทั้งเป็นช่วงชีวิตที่ได้ก้าวสู่การเป็นผู้ใหญ่อย่างเต็มตัว ผ้าจึงเข้ามาเกี่ยวข้องในพิธีนี้ มักเรียกกันว่า ผ้าไหว้ เป็นผ้าที่คู่บ่าวสาวจะใช้ไหว้แสดงความเคารพญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่าย และเมื่อถึงวัยชราซึ่งเป็น

วัยที่ผ่านประสบการณ์ชีวิตต่างๆ มามากมาย สังขารจึงย่อมร่วงโรยไปตามกาลเวลา ทำให้เกิดการพลัดพรากจากบุคคลอันเป็นที่รัก “พิธีศพ” จึงเกิดขึ้นตามมาโดยไม่มีการคาดการณ์ล่วงหน้าไว้ก่อนได้ ผ้าที่เกี่ยวข้องกับพิธีศพนั้นคือ ผ้าขาวห่อศพ เป็นผ้าที่ทุกคนต่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น (วรรณภา วุฒฑะกุล และยุรรัตน์ พันธุ์ยุรา 2537: 23-28) นอกจากนี้ในพิธีศพมีบางท้องถิ่นนิยมเอาผ้าชิตหรือผ้าไหมมาคลุมโลงศพไว้ เพื่อแสดงสถานะทางสังคมของผู้ตาย หรือให้บุตรหลานหรือคนที่ไปร่วมทำบุญได้ระลึกถึงความดีที่ผู้ตายประกอบไว้ในช่วงที่ยังมีชีวิตอยู่

จะเห็นได้ว่าแม้พิธีกรรมที่สำคัญต่างๆ ของไทยในแต่ละท้องถิ่นจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามความเชื่อและประเพณีของตน แต่พิธีกรรมส่วนใหญ่เหล่านั้นล้วนแล้วแต่จะมีผ้าเข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบพิธีกรรมเกือบทั้งสิ้น จากการค้นคว้าข้อมูลสถานภาพองค์ความรู้การวิจัยวัฒนธรรมในท้องถิ่นภาคใต้ในกลุ่มความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณี พบว่า ชาวภาคใต้มีความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ หรือความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และวิญญาณ โดยมีการสืบทอดมาหลายชั่วคน มักถือเป็นเงื่อนไขในการอยู่ร่วมกันและยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด (ชวน เพชรแก้ว 2558: 265-267) การศึกษาในครั้งนี้จึงพยายามสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อดังกล่าวในพิธีกรรมของชาวนาหมื่นศรีผ่านผ้าห่อที่เรียกว่า “ผ้านาหมื่นศรี”

บริบทของชุมชนนาหมื่นศรี

พื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลนาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มีลักษณะภูมิประเทศเป็นป่าละเมาะ เป็นที่ราบเอียง มีภูเขาสูง และมีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ เนื่องจากพื้นที่แห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ผู้คนอพยพเดินทางมาจากพื้นที่ใกล้เคียงมาบุกเบิกพื้นที่ทำกินในตำบลนาหมื่นศรี ผู้คนในชุมชนนาหมื่นศรีมักประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำไร่ ทำสวนยางพารา และนิยมปลูกฝ้าย

เพื่อนำมาทอเป็นเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเพื่อใช้ในครัวเรือน ดังนั้น สิ่งที่เห็นได้เด่นชัดคือแทบทุกบ้านของชุมชนนาหมื่นศรีในอดีตจะมีลูกหรือกึ่งพื้นบ้านสำหรับทอผ้าวางอยู่ใต้ถุนบ้าน (สุนทรีย์ สังข์ช้อยุทธ์ 2548: 53-54) แม้กระทั่งในปัจจุบันนี้ชุมชนนาหมื่นศรีก็ยังคงการทอผ้าด้วยกึ่งพื้นบ้าน ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชุมชนที่ได้สืบทอดกันมา

นอกจากนี้ รากฐานวิถีชีวิตชุมชนในอดีตของนาหมื่นศรีมีความชัดเจนอย่างยิ่งในการดำรงอยู่ของผู้คน ที่ต้องอาศัยความสัมพันธ์กับสรรพสิ่งในการดำรงชีวิตเพื่อความอยู่รอด อันได้แก่ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกับความคิดและความเชื่อในการเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งเหนือธรรมชาติ อันเป็นเสมือนศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนที่ยอมรับนับถือในสิ่งเดียวกัน ดังเห็นได้จากการประกอบพิธีกรรมหรืองานรื่นเริงต่างๆ ของชุมชน ต่อมาคือความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับธรรมชาติ ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้เห็นได้จากการประกอบอาชีพที่ต้องพึ่งพิงธรรมชาติในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นฝืนป่า ฝืนดิน และฝืนน้ำ สุดท้ายคือความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะสังคมเครือญาติ ซึ่งไม่ได้หมายความว่าเฉพาะความเป็นพี่น้องร่วมสายเลือดเดียวกัน แต่หมายรวมถึงความสัมพันธ์ในฐานะเป็นคนพื้นเพเดียวกัน ก่อให้เกิดการพึ่งพาอาศัยกันทั้งด้านการแลกเปลี่ยนอาหารหรือผลผลิตที่หามาได้ รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนแรงงานหรือที่เรียกว่า “การออกปาก” เป็นการระดมกำลังมาช่วยกันประกอบกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในชุมชน หรือเป็นการช่วยเหลือในยามที่สมาชิกในชุมชนได้รับความเดือดร้อน (อัญชลี ทองคง 2553: 43-49)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าผู้คนไม่สามารถดำรงชีวิตในชุมชนได้อย่างโดดเดี่ยวโดยไม่มีความสัมพันธ์กับสรรพสิ่งอื่นใดในชุมชน เนื่องจากในอดีตแต่ละชุมชนก็ล้วนแต่ประสบปัญหาและความยากลำบากมากมายในการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นภัยธรรมชาติ โรคภัยไข้เจ็บ การหาแหล่งทำมาหากิน การสร้างอาคารบ้านเรือน ซึ่งในสภาวะเหล่านี้ผู้คนต่าง

ก็ต้องถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน การดำรงอยู่ในชุมชนจึงเกิดจากการสร้างระบบความสัมพันธ์ลักษณะใดลักษณะหนึ่งอยู่เสมอ

ชีวิตคนทอผ้าผ่านาหมื่นศรี

ในอดีตศักดิ์ศรีของหญิงสาวนาหมื่นศรีอยู่ที่การทำนาและที่ขาดไม่ได้คือ การทอผ้า ลานไต้ถุนเรือนไม้แทบทุกหลังจึงมีลูกหรือกึ่งพื้นบ้าน พร้อมอุปกรณ์สำหรับทอผ้าแขวนไว้บนเพดานไต้ถุนบ้าน ยามว่างจากไร่นาแม่บ้านมักนั่งทอผ้า ส่วนพ่อบ้านก็ช่วยกรอด้าย บั่นด้าย หรือย้อมสีผ้า การทอผ้าจะทอไว้ใช้ในครอบครัวเป็นหลัก และทอเพื่อใช้ในพิธีกรรมทางประเพณี หรือแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้านเพื่อให้ได้สืลวดลายที่แตกต่างหลากหลาย เมื่อเหลือใช้จะนำไปขายในหมู่บ้านใกล้เคียง ขายที่ตลาด หรือแจกจ่ายญาติมิตรที่สนิทรักใคร่กัน (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ 2550: 134-135) การทอผ้าจึงเป็นอาชีพหนึ่งที่ทางการส่งเสริมให้แก่ราษฎรชาวตรังตั้งแต่สมัยพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) เป็นผู้ว่าราชการเมืองตรัง และเมื่อมีการส่งเสริมการทอผ้า ผลผลิตผ้าทอจึงมีขายในตลาดและยังนำไปขายแขกบ้านแขกเมือง ดังพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) เมื่อครั้งเสด็จประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้และได้เสด็จเยี่ยมบ้านพระยารัษฎาฯ กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

“ไต้ถุนเรือนใช้เป็นที่พักทอผ้า มีผู้หญิงมานั่งทอผ้าอยู่มาก เวลาบ่ายมีผู้หญิงนำผ้าขึ้นมาขายที่พลับพลา ได้ซื้อไว้คนละหลายผืน และท่าของฝากดีกว่าไม่มีอะไรเลยทีเดียว”

(สุนทรีย์ สังข์ข่อย 2548: 101-102)

หญิงสาวที่ฝึกหัดการทอผ้าส่วนใหญ่จะเริ่มฝึกหัดจากผู้เป็นแม่ กล่าวคือ หากครอบครัวใดมีลูกสาว เมื่อลูกสาวย่างเข้าสู่วัยแรกรุ่ง แม่จะเป็นผู้สอนลูกให้รู้จักกระบวนการสร้างผืนผ้า โดยเริ่มหัดตั้งแต่การปั่นด้าย

กรอด้วย คันหูก จนกระทั่งลงมือทอ นอกจากจะทอผ้าไว้ใช้เองแล้ว ผู้หญิงยังทอผ้าให้คนที่ตนรักอีกด้วย เริ่มจากหญิงสาวที่เข้าสู่พิธีหมั้นหมายและเตรียมตัวแต่งงานจะลงมือทอผ้าผืนสวยสำหรับวันสำคัญในชีวิตคือ ผ้าชุดเจ้าสาว และที่ต้องบรรจงยิ่งกว่านั้นคือ ผ้าสำหรับชายที่จะครองคู่อยู่ด้วยกัน อันได้แก่ผ้าที่ใช้เป็นผ้าตั้งในวันแต่งงาน ต่อมาหญิงผู้เป็นแม่จะทอผ้าเปี่ยงสำหรับลูกชายใช้วันบวชตอนเป็นเจ้านาค หรืออาจจะนำผ้าตั้งในวันแต่งงานที่เก็บไว้อย่างดีมาให้ลูกหลานใช้ในวันบวช นอกจากนี้ผู้หญิงยังทอผ้าไว้ใช้ในพิธีสำคัญอื่นๆ อีกด้วย เช่น ผ้าเช็ดหน้าหรือลูกผ้า ใช้สำหรับห่อขันหมาก ปูกราบพระ และยังใช้เป็นผ้ากราบขอขมาพ่อตาแม่ยายเมื่อหนุ่มลักพาลูกสาวเขาหนีไป สุดท้ายผู้หญิงที่ผ่านความเป็นแม่สู่วัยกลางหรือวัยปลายจะเริ่มทอผ้าผืนที่สำคัญที่สุดในชีวิตให้กับตนเองและคู่ชีวิตที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมา เพื่อเตรียมไว้เป็นบันไดก้าวไปสู่โลกเบื้องหน้า ซึ่งชาวนาหมื่นศรีเรียกผ้าทอพิเศษผืนนี้ว่า “ผ้าพานช้าง”

จะเห็นได้ว่าผ้าทอกับชีวิตคนชาวนาหมื่นศรีอยู่คู่กันมาตลอดการดำเนินชีวิต โดยผ่านนาหมื่นศรีจะเข้ามามีบทบาทกับผู้ชายเริ่มจากพิธีกรรมงานบวชจนกระทั่งถึงพิธีกรรมงานศพ ซึ่งผู้หญิงจะเป็นผู้ถักทอผ้าไว้สำหรับผู้ชายที่ตนรัก อันได้แก่ ลูกชายและผู้เป็นสามี ส่วนผู้หญิงก็จะมีความผูกพันกับผ่านนาหมื่นศรีตั้งแต่เริ่มฝึกหัดการทอจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิตเช่นกัน ด้วยเหตุนี้อาจกล่าวได้ว่า งานทอผ้าถือเป็นงานฝีมือจากหัวใจและจิตวิญญาณของผู้หญิงอย่างแท้จริง โดยผู้ชายจะช่วยจัดหาวัตถุดิบในการทอและยังเป็นผู้สร้างแรงกำลังใจในการทอผ้าของผู้หญิง หากพิจารณาในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายระดับแนวราบหรือแนวนอน จะพบว่า กิจกรรมการทอผ้าเป็นกิจกรรมที่เอื้ออำนวยให้ผู้หญิงมีบทบาทและสถานภาพทางสังคมที่เกือหนุนกับผู้ชาย ไม่ใช่ถูกกดขี่เอารัดเอาเปรียบหรือต่ำต้อยกว่าผู้ชายแต่อย่างใด ทั้งสองเพศต่างเติมเต็มให้กันและกันในฐานะที่เป็นสมาชิกของครอบครัวเดียวกัน สังกัดกลุ่มเครือญาติเดียวกัน และอาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน (สุรียา สมุทคุปต์ และคณะ 2537: 80-83)

อีกนัยหนึ่งเมื่อพิจารณาการทอผ้าานาหมื่นศรีในบริบททางสังคมก็จะพบว่า ผ้าทอพื้นเมืองคือวัฒนธรรมทางวัตถุอย่างหนึ่งที่เกิดจากความสามารถในการเลือกสรรหาทรัพยากรธรรมชาติมาปรุงแต่งให้อื้ออำนวยต่อการดำเนินชีวิต การสร้างทำปัจจัย 4 ทุกอย่างรวมทั้งเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มจะตอบสนองความต้องการเบื้องต้นเพื่อความอยู่รอด แต่เพราะเหตุที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคมจึงทำให้การสร้างสรรคสรพสิ่งทั้งปวงต้องมีบุคคลหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง การจัดหาสิ่งจำเป็นต่อชีวิตเช่นนี้จึงมีนัยทางสังคมอยู่ด้วย เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือ เสื้อผ้าไม่ได้เป็นเพียงสิ่งที่ให้ความอบอุ่นแก่ร่างกายเท่านั้น เรื่องราวเกี่ยวกับเสื้อผ้าทุกอย่างนับตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบที่จะนำมาเป็นเส้นใย การทำอุปกรณ์เครื่องใช้ในการทอผ้า การเตรียมเส้นใยให้พร้อมที่จะถักทอให้เป็นผืน ล้วนแต่เป็นผลงานที่สำเร็จได้ด้วยความร่วมมือของบุคคลทั้งหญิงชาย (ชนัญ วงษ์วิภาค 2540: 101)

การทอผ้าานาหมื่นศรีตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีความเกี่ยวข้องกับแง่มุมต่างๆ ของชีวิต และจากคำบอกเล่าที่ลูกบันทึทหรือจากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่าคนเฒ่าคนแก่บ้านนาหมื่นศรีมีความรู้สึกหวงแหนการทอผ้าเป็นอย่างมาก เพราะการทอผ้าเป็นเสมือนการทอใจ ทอสายใย ทอชุมชนไว้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ชาวนาหมื่นศรีจึงพยายามปลูกฝังและถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านการทอให้ลูกหลานได้สืบสานรุ่นสู่รุ่น เพื่อให้ลูกหลานของนาหมื่นศรีได้ซึมซับ รับรู้ และเป็นพลังสร้างสรรค์สืบทอดมรดกวัฒนธรรมลายผ้าานาหมื่นศรีต่อไป

“ผ้า” สื่อกลางระหว่างความเชื่อกับพิธีกรรม

การทอผ้าบ้านนาหมื่นศรีเริ่มทำมาแต่เมื่อไหร่ก็ยังไม่มีใครทราบแน่ชัด แต่คนเฒ่าคนแก่ยืนยันว่า มีการทอผ้ากันมานานนับร้อยปีแล้ว ทอกันมาแล้วประมาณสามชั่วอายุคน โดยเอกลักษณ์ของผ้าทอนาหมื่นศรี คือการทอยกดอกบนผ้าพื้นแดงดอกเหลือง โครงสร้างของผืนผ้าและลวดลายมีลักษณะการทอบางประการที่ต่างจากผ้าทอท้องถิ่นอื่นๆ นั่นคือ การถักทอ

ส่วนประกอบของผืนผ้าใช้วิธีการทอเรียงลำดับตามแนวเส้นยืนและตามแนวเส้นพุ่ง ส่วนลวดลายผ้าบางลวดลายต้องอาศัยการทอโดยใช้กี่โบราณ จากข้อมูลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ผ้านานาหมื่นศรีแบ่งออกเป็น 4 ประเภทตามลักษณะการใช้งาน (ชนิษฐา จุลบล 2547: 36-37) ได้แก่

- 1) ผ้าเซ็ดหน้า มักเรียกว่า ลูกผ้าหรือผ้าน้อย (น้อยในภาษาท้องถิ่นภาคใต้ แปลว่า เล็ก) มักทอเป็นผ้าผืนเล็ก เป็นผ้าที่ใช้ติดตัวที่หญิงชายนิยมเหน็บเอวอวดกัน โดยทั่วไปใช้เซ็ดปาก (เซ็ดน้ำหมาก) ปูกราบพระ กราบขอขมา และห่อขันหมาก
- 2) ผ้าห่ม ความหมาย ณ ที่นี้หมายถึง ผ้าพาดเฉียง ผ้าพาดป่า ผ้าเปียง และผ้าสไบ
- 3) ผ้านุ่ง มักใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้ชายจะโจงกระเบนสำหรับไปงานพิธีการ นุ่งโสร่ง นุ่งหยักรั้ง นุ่งเลื้อยชาย นุ่งเค็ดจ้อน ส่วนผู้หญิงจะนุ่งโจงกระเบนตลอด แต่บางครั้งก็ใช้หางโจงกระเบนเหน็บไว้ข้างๆ เอวแบบเค็ดจ้อน
- 4) ผ้าทอด้วยวัตถุประสงคพิเศษ เท้าที่พบได้แก่ ผ้าถวายพระ ผ้าตั้ง และผ้าพานช้าง

การทอผ้าของชาวบ้านนาหมื่นศรีนอกจากเป็นการผลิตปัจจัยเพื่อการดำรงชีวิตแล้ว ยังเป็นการบอกความประสงค์ อุดมคติ ความเชื่อ และความศรัทธาไว้ในผืนผ้าอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากผ้าทอด้วยวัตถุประสงคพิเศษซึ่งจะมีการทอบันทึกข้อความต่างๆ ของผู้ทอไว้อย่างน่าสนใจ อย่างไรก็ตาม การศึกษาในครั้งนี้จะขอกกล่าวถึงผ้าในฐานะเป็นสื่อกลางระหว่างความเชื่อกับพิธีกรรม โดยพบว่าผ้านานาหมื่นศรีมีลักษณะดังกล่าว อันได้แก่ ผ้าเปียง ผ้าถวายพระ ผ้าตั้ง และผ้าพานช้าง ดังจะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไปตามลำดับ ลำดับแรกคือ ผ้าเปียงเป็นผ้าที่ใช้ในพิธีกรรมการบวชนาค กล่าวคือ ชาวบ้านนาหมื่นศรีมีความเชื่อในโลกแห่งสวรรค์ผ่านการทอผ้า ผ้าเปียงจะ

ถูกทอยกดอกด้วยผ้าสีเหลืองแดง โดยผู้เป็นแม่เตรียมทอไว้อย่างสุดฝีมือ เพื่อแต่งตัวให้ลูกชายเมื่อเข้าสู่วัยบวชเรียน ด้วยมีความรู้สึกเหมือนว่าจะได้ เกาะชายผ้าเหลืองไปสู่สวรรค์ การบวชนาคนอกจากจะเป็นพิธีกรรมที่แสดง ถึงความกตัญญูตบะของผู้ที่บวชแล้ว ยังถือเป็นการสร้างบุญกุศลให้แก่ บุพการีอีกด้วย และเมื่อผู้เป็นแม่ในอดีตย่างเข้าสู่ความเป็นยาย ผ้าผืนที่ เคยใช้กับลูกชายก็ได้ถูกส่งต่อไปยังรุ่นหลานเหลนให้สืบทอดวิถีตั้งงามแบบ ฉบับของคนนาหมื่นศรี

ลำดับต่อมาคือ ผ้าถวายพระเป็นผ้าที่ใช้ในพิธีกรรมงานบุญทั่วไป ของชาวนาหมื่นศรี เท่าที่พบเป็นผ้าทอถวายพระ 2 ลักษณะ คือ ทอเป็น ผ้าเช็ดหน้าและทอเป็นอาสนะ ผู้ทอมักจะใช้ลายตัวหนังสือถักทอลงบนผืน ผ้าโดยมีความเชื่อว่าข้อความที่ถูกทอบันทึกนั้นจะเป็นเสมือนการส่งสาส์น บอกโลกเบื้องหน้าให้รับรู้ถึงการประกอบกรรมดีของผู้ทอที่มาร่วมงานบุญ ซึ่งข้อความที่พบได้ถูกทอบันทึกบนผ้าถวายพระที่ทอเป็นผ้าเช็ดหน้าและ ทอเป็นอาสนะตามลำดับไว้ว่า

*“แม่ตายพลัดพรากจากไปไกลชาติหน้า ขอให้พบประสบกัน นาง
ฝ้ายได้จัดทำ”*

(อุบลศรี อรรถพันธุ์ และชลมา วงศ์ศุภรานันต์ 2540: 105)

*“หลงคิดสงสัยมีบุญมากพากายไคลวันตายไปพวกพร้องร้องย่ำยี้
เวลาเกิดไม่ได้สิ่งใดหนา พากายอย่างเยื้องไป เมืองฝ้ายบ้าน
ใสโพเมืองตรัง”*

(อุบลศรี อรรถพันธุ์ และชลมา วงศ์ศุภรานันต์ 2540: 109)

ดังนั้น ผ้าถวายพระของชาวนาหมื่นศรีจึงไม่ใช่เป็นเพียงเครื่อง สักการบูชาแก่พระสงฆ์เท่านั้น แต่การบันทึกข้อความในผืนผ้ายังเป็น สิ่งที่สะท้อนถึงการระลึกถึงความตายอันจะช่วยให้ดำรงตนอยู่ในความ

ไม่ประมาณ

ลำดับที่สามคือ ผ้าตั้งเป็นผ้าที่ใช้ในพิธีกรรมแต่งงาน เริ่มจากเมื่อฝ่ายชายไปเจรจาขอหมั้น ฝ่ายหญิงจะเรียกสินสอดเป็นเงิน ในสมัยก่อนเรียกเป็นจำนวนบาท เช่น 9 บาท, 19 บาท และ 29 บาท ฝ่ายหญิงเรียกสินสอดไปเท่าไรก็ต้องเตรียมทอผ้าไว้ให้ฝ่ายชายให้เหมาะสมกับที่ตกลงกันไว้ เช่น เรียก 9 บาท ผ้า 1 สำหรับ, เรียก 19 บาท ผ้า 2 สำหรับ และเรียก 29 บาท ผ้า 3 สำหรับ โดยใน 1 สำหรับนั้นประกอบด้วย ผ้านุ่ง 1 ผืน และผ้าห่ม 1 ผืน เมื่อเจ้าบ่าวยกขันหมากมาถึงบ้านเจ้าสาวก็จะเปลี่ยนผ้าสำหรับใหม่ที่เจ้าสาวทอเตรียมไว้ให้ ทั้งนี้ การที่ผู้เป็นเจ้าสาวเตรียมทอผ้าให้กับผู้เป็นเจ้าบ่าวในพิธีแต่งงานนั้นเพราะมีความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ กล่าวคือ ผู้หญิงเชื่อว่าบรรพบุรุษของฝ่ายชายจะรับรู้และให้ความเอ็นดูในการเข้ามาเป็นลูกสะใภ้ เป็นหลานสะใภ้ ผ่านการตั้งใจทอผ้าตั้ง ความเชื่อดังกล่าวนี้สอดคล้องกับการใช้ผ้าไหว้ในพิธีแต่งงานของชาวมอญที่เชื่อว่าผีบรรพบุรุษข้างฝ่ายชายจะรับรู้การเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่โดยผ่านผ้าไหว้ก่อนที่จะทำพิธีลุมตาเพื่อแปลงผืออย่างเป็นทางการ (ชนัญ วงษ์วิภาค 2540: 133-134) สำหรับผ้าชนิดนี้ปัจจุบันยังปรากฏไม่แน่ชัดถึงการหลงเหลืออยู่ของผ้าตั้งในบ้านนาหมื่นศรี

ลำดับสุดท้ายเป็นผ้าที่มีความสำคัญยิ่งต่อพิธีกรรมงานศพของชาวนาหมื่นศรีคือ ผ้าพานช้าง ซึ่งหญิงผู้ผ่านความเป็นแม่ก้าวสู่วัยปลายของชีวิตได้ผ่านร้อนผ่านหนาวและตระหนักในธรรมดาโลก เกิด แก่ เจ็บ ตาย ตามหลักพระพุทธศาสนา จะเตรียมทอผ้าไว้ 2 ผืน สำหรับตนเองและสำหรับคู่ชีวิตหรือทอให้แก่ผู้ที่รักใคร่นับถือกัน โดยมีความเชื่อว่าผ้าจะเป็นบันไดก้าวไปสู่โลกเบื้องหน้า ผ้าพานช้างมีลักษณะเป็นผ้าทอผืนยาว เกิดจากการทอผ้าเช็ดหน้าต่อกันหลายผืน เดิมใช้ 12 ผืน หรือน้อยกว่าแต่เป็นจำนวนคู่ พับทบกันเป็น 4 ทบ วางบนพานและพาดขึ้นไปบนโลงศพก่อนเผา แต่ละช่องของผ้าเช็ดหน้าที่พาดจากโลงศพลงมาเปรียบเสมือนเป็นบันไดทอดนำผู้ตายขึ้นสู่สรวงสวรรค์ หลังจากเสร็จพิธีกรรมเผาศพแล้ว เจ้าภาพจะตัดแบ่งผ้าเป็นชิ้นๆ ถวายพระเพื่อใช้เป็นผ้าเช็ดปาก เช็ดมือ ตามแต่จะใช้

ให้เป็นประโยชน์ หรือแจกลูกหลานเก็บไว้เป็นที่ระลึก (สุนทรีย์ สังข์ช้อยุทธ์ 2548: 105-106)

สำหรับคนทอผ้าานาหมื่นศรีถือว่าผ้าพานช้างเป็นผืนผ้าที่สำคัญที่สุดในชีวิต เป็นดั่งผ้าศักดิ์สิทธิ์ที่ทอตัวอักษรเรียงเป็นบรรทัด ร้อยถ้อยคำเป็นคำกลอน เป็นคติสอนใจ บ้างก็เป็นโคลงประวัติของผู้ทอ ทั้งนี้ การทอบันทึกข้อความต่างๆ ก็เพื่อเป็นเครื่องยืนยันถึงศรัทธาความเชื่อในคุณความดี ละจากบาปและความชั่ว เพื่อให้ชีวิตหลังความตายพบเจอสิ่งที่ตั้งมียิ่งกว่า ดั่งข้อความที่ทอลงบนผ้าพานช้างจำนวน 4 แถวโดยเรียงสลับซ้ำกันไปมาว่า

“ฝ่ายสุขคงรักเสมอศีลห้า พระตรัสไว้ไม่ใช่หกตกนรกเสมอคง
ไม่เรื่อหัวว่าสร้างความคิดหนีความชั่วบุญกับตัวจำต้องสร้างเมื่อ
ล้างกรรม จำเอาไว้ศีลห้าอย่าไปทำใครถือ ได้กรรมหายไปจาก
ร่าง ใครล้างกรรมหายจะได้สุข ใครได้ขึ้นชั้นฟ้าใช้ว่าน้อยชม
นางฟ้าห้าร้อยสวยใจหาย มีนางขั้บนางรำประจำกาย ก็อยู่ได้
เพราะเกณฑ์เวรไม่มี”

(จดบันทึกจากผ้าพานช้างในสถาบันทักษิณคดีศึกษา
จังหวัดสงขลา)

จากข้อความที่แฝงอยู่ในผ้าพานช้างได้เน้นย้ำให้เห็นว่าชาวบ้านนาหมื่นศรียึดถือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “มรณานุสติ” หรือการระลึกถึงความตายอย่างเหนียวแน่น โดยยังคงถูกสืบทอดต่อกันมาในชุมชนรุ่นแล้วรุ่นเล่า

จะเห็นได้ว่าผ้าานาหมื่นศรีทั้ง 4 ชนิดได้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างความเชื่อกับพิธีกรรมแตกต่างกันออกไป ซึ่งในแต่ละพิธีกรรมกลับมีความเชื่อในเรื่องเดียวกันคือ การเชื่อในโลกเบื้องหน้า โลกแห่งสวรรค์ โลกแห่งจิต วิญญาณ ความเชื่อเหล่านี้จึงส่งผลให้ชาวบ้านนาหมื่นศรีเชื่อในการประกอบกรรมดีในโลกแห่งความเป็นจริงที่ยังคงดำรงชีวิตอยู่ ดังสะท้อนให้เห็นได้จาก

การทอบันทึกตัวอักษร คติสอนใจ หรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาลงบน ผืนผ้าที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม

บทสรุป

นอกจากปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ คือ อาหาร ที่อยู่ อาศัย ยารักษาโรคแล้ว ยังมีปัจจัยเครื่องนุ่งห่มที่เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญ ดังนั้น ผ้าทอกับชีวิตคนนาหมื่นศรีจึงอยู่คู่กันมาตลอดบนฐานความสัมพันธ์กับ ประเพณี คติความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจในการทำมาหากิน อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่ช่วยกลมเกลียวภาวะจิตใจของคนในชุมชนให้มีคุณธรรม จริยธรรม ในการดำรงชีวิตอย่างสงบสุขจนเกิดเป็นจารีต ประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ อันเป็นแนวทางให้คนในชุมชนยึดถือปฏิบัติ

แม้ว่าการเรียนรู้ระบบความคิด ความเชื่อ และพิธีกรรมที่ถูกสั่งสมและบอกต่อกันมาให้กลายเป็นวิถีปฏิบัติของคนในชุมชน จะดูเป็นสิ่งที่เหนียวแน่นชาติ จับต้องไม่ได้ และอยู่ในโลกที่เราไม่สามารถดำรงอยู่ได้ แต่สิ่งเหล่านี้ก่อประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับสังคมได้ เพราะผลที่เกิดขึ้นจากการสร้างระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับสิ่งเหนือธรรมชาติอาจกลายเป็นศูนย์รวมที่ยึดเหนี่ยวให้ชุมชนดำรงอยู่ต่อไป โดยอาศัยความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อ และตั้งมั่นอยู่ในระบบคุณค่าและความดีงามในวิถีการดำรงชีวิต (อัญชลีทองคง 2553: 45)

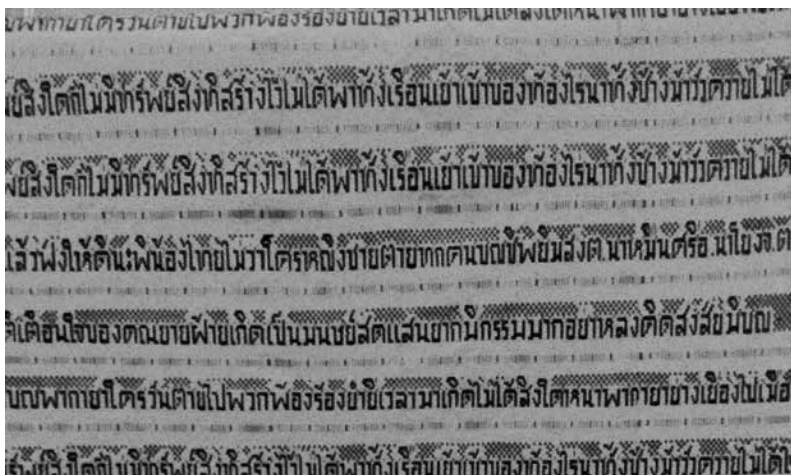
ผลการศึกษาในครั้งนี้ไม่เพียงแต่จะค้นพบผ้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างความเชื่อกับพิธีกรรม แต่เป็นการค้นพบสายใยสัมพันธ์ของคนทอผ้าผ่านผ้าทอแต่ละผืน อันเกิดเป็นเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ กล่าวคือ การทอผ้าได้ช่วยสร้างความร่วมแรงร่วมใจในการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว รวมไปถึงสมาชิกในชุมชน โดยผู้ชายจะเป็นผู้จัดการวัตถุดิบและเตรียมอุปกรณ์ในการทอผ้าให้แก่ผู้หญิงผู้เป็นคนถักทอ พร้อมกันนี้คนเฒ่าคนแก่

ก็จะคอยให้คำปรึกษาด้านการทอและลวดลายต่างๆ สำหรับความสัมพันธ์
ในแง่ของคนกับธรรมชาติในที่นี้หมายถึง การรู้จักนำทรัพยากรธรรมชาติใน
ท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการย้อมสีผ้า ส่วนความสัมพันธ์ของคนกับ
สิ่งเหนือธรรมชาตินั้นจะสัมพันธ์กันในแง่ของความเชื่อ ความเคารพ ความ
ศรัทธาในสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยสิ่งๆ นั้นมักมีอิทธิพลต่อจิตใจและการกระทำของ
คน ซึ่งความสัมพันธ์ทั้งสามส่วนนี้ต่างก็มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันด้วย ดัง
นั้น เมื่อมนุษย์มีพื้นฐานความเชื่อที่มองสรรพสิ่งต่างๆ ในลักษณะระบบความ
สัมพันธ์ที่มีความเชื่อมโยงผสานสอดคล้อง มีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่าง
มนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ ก็จะทำให้มนุษย์เชื่อมโยงระบบ
ความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตอยู่โดยไม่เบียดเบียน ไม่ทำลายธรรมชาติ
และสามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างปลอดภัย โดยอาศัยความเชื่อในสิ่ง
เหนือธรรมชาติช่วยกำหนดระเบียบกติกา ให้คนในชุมชนใช้ประโยชน์จาก
ธรรมชาติอย่างสมดุล อันแสดงให้เห็นถึงอำนาจในการจัดการธรรมชาติ
และวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อนำพาคนในชุมชนไปสู่ความมีชีวิตที่ดีงาม

ผ้าเปียงที่ใช้ในงานบวชนาค
(ที่มา: สุนทรีย์ สังข์ชอุยทธ์ 2548: 23)

คติสอนใจบนผ้าพานช้าง
(ที่มา: พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอศิลป์ กรุงเทพมหานคร)

บรรณานุกรม

- ชนิษฐา จุลบล, 2547. *ผ้าถักทอคน...ผ่านคนทอผ้า “นาหมื่นศรี”*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ชนัญญ วงษ์วิภาค, 2540. *ผ้าพื้นเมืองมอญ*. กรุงเทพฯ: ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ชวน เพชรแก้ว, 2558. *สืบทอดสวายน งานวิจัยวัฒนธรรมภาคใต้*. เชียงใหม่: บลูมมิ่งครีเอชั่น.
- วรรณภา วุฒตะกุล และยุรารัตน์ พันธุ์ยุรา, 2537. “ผ้าไทย.” ใน คณะอนุกรรมการส่งเสริมการแต่งกายแบบไทย (บรรณาธิการ). *ผ้าทอกับวิถีชีวิตชาวไทย* (หน้า 17-29). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2550. *สารานุกรมผ้า เครื่องถักทอ*. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- สุนทรী สังข์อยู่ทอ, 2548. *ทอรัถถักสายใย ผ่านลายผ้านาหมื่นศรี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สุรียา สมทคุปต์ และคณะ, 2537. *แม่หญิงต้องดำหูก: พัฒนาการของกระบวนการทอผ้าและการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้หญิงในหมู่บ้านอีสานปัจจุบัน*. นครราชสีมา: ห้องไทยศึกษา นิทัศน์ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- อัญชลี ทองคง, 2553. *การดำรงอยู่ของผ้าทอนาหมื่นศรีในสังคมทันสมัย*. สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- อุบลศรี อรรถพันธ์ และชลมา วงศ์ศุภรานันต์, 2540. *ผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้*. สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.

Conway S., 1992. *Thai Textiles*. Bangkok: River Book Press.

Sakya A.M., 1994. *Rites of Passage: A Comparison of Thailand and Nepal*. Cambridge: Christ's College.